

muligt at arbejde med relationer mellem majoritet og minoriteter ved bl.a. at undersøge, hvordan normer etableres og ændrer sig under forskellige magtstrukturer – og hvilken betydning bestemte normsæt har for minoriteters udfoldelsesmuligheder i samfundet.

Ved at arbejde med kapitlets temaer kan følgende mål med fordel understøttes:

Demokrati

- Eleven kan diskutere demokratiopfattelser og egne muligheder for deltagelse i demokratiet

Det politiske system, retsstat og rettigheder

- Eleven kan diskutere sammenhænge mellem demokrati og retsstat (fx rettigheder og pligter for borgere i Danmark, borgernes retssikkerhed i et demokrati og menneskerettigheder m.v.)

- Eleven har viden om demokrati og retsstat, fx grundloven

Socialisering

- Eleven kan redegøre for sociale grupper og fællesskabers rolle i socialiseringen
- Eleven kan analysere sociale grupper og fællesskabers betydning for socialisering og identitetsdannelse
- Eleven har viden om socialisering og identitetsdannelse

Social differentiering

- Eleven kan analysere sociale forskelle med begreber om social differentiering

Dansk

Ved at arbejde med begreber som statsborgerskab, medborgerskab, minoritet og majoritet kan menneskers tilknytning til fællesskaber undersøges, og der kan sættes fokus på fællesskabers betydning for identitetsdannelse.

Ved at arbejde med kapitlets temaer kan følgende mål med fordel understøttes:

Fortolkning

- Eleven kan fortolke egne og andres fremstillinger af identitet i tekster
- Eleven har viden om identitetsfremstillinger

Perspektivering

- Eleven kan sætte teksten i relation til aktuelle problemstillinger

Dialog

- Eleven kan deltage aktivt, åbent og analytisk i dialog

KAPITEL 4

Inde eller ude?

Det danske fællesskab består af en broget flok mennesker – nogle har været her i mange generationer, andre er nytilkomne. Gennem tiderne er der indvandret mennesker til Danmark fra mange forskellige steder i verden. Nogle er blevet budt velkommen, andre er blevet modtaget med skepsis. Ligesom det danske samfund har reageret forskelligt på de nytilkomne, har immigranterne tilpasset sig den nye kontekst på forskellig vis. Dette kapitel fortæller historier fra romaers, jødernes og muslimernes indvandring til Danmark. Til slut i kapitlet rettes fokus mod nogle af de kategorier, som nytilkomne i Danmark bliver placeret i, og som elever kan have svært ved at skelne imellem.

ROMAER TIL DANMARK

Der har formodentlig været en lille minoritet af romaer kontinuerligt i Danmark fra 1505 og frem til i dag, men viden om romaers historie i Danmark er begrænset, da området generelt er uudforsket. Det er sandsynligt, at der i flere omgange er kommet romaer hertil, når større grupper er rejst mod nord på flugt fra undertrykkelse eller for at få arbejde. Førstnævnte skete bl.a. i 1865, da slaveriet blev ophævet i Valakiet og Moldavien (det nuværende Rumænien). Da blev over 500.000 romaer, der indtil da havde levet som slaver, frigivet. Mange af dem rejste nord- og vestpå, og en del slog sig ned i Skandinavien. I 1960'erne og 1970'erne, da der kom arbejdsmigranter til Danmark

Medlemmer af den såkaldte Mariettas Sigøjnerbande foran Bondestuen i Allégade, København, november 1911.

fra det daværende Jugoslavien, var der en del romaer iblandt, bl.a. fra Makedonien og Serbien. Og i de senere år er der kommet romaer til Danmark sammen med andre, ofte fattige, europæere, der søger over EU's indre grænser. Hovedparten af dem drages af drømmen om et bedre liv, forestillingen om et åbent arbejdsmarked og en bedre levestandard.

Romaer på Amager Fælled, 1972.

ROMA ELLER SIGØJNER?

Ordet sigøjner stammer fra det græske ord athinganoi, som var det første ord, der blev brugt om romaer, da de ankom til Europa omkring år 1.000. Ordet kan bedst oversættes til uren, urørlig eller kætter og viser, at romaer blev opfattet negativt på denne tid. Ordet roma stammer fra romaernes eget sprog, romani, og er den betegnelse, de fleste romaer selv bruger. Roma betyder slet og ret menneske – eller på nogle romanidialekter mand. Mange romaer finder betegnelsen sigøjner nedsættende, mens de mener, at man ved at bruge ordet roma signalerer anerkendelse af romaerne som folk.

Ikke velkommen

De første romaer, man kan spore i historiske kilder, rejste til Danmark i 1505 med et såkaldt anbefalelsesbrev fra den skotske konge. Fra Danmark fortsatte de til Sverige, hvor de i 1515 blev smidt ud på grund af anklager om tyveri. I Danmark gik det på samme måde, og en forordning fra 1536 slog fast, at alle romaer skulle forlade landet inden for tre måneder. Få år senere beordrede Kong Christian den 3., at de tilbageværende romaer ikke måtte rejse omkring i landet. Folk, der gav dem husly, kunne blive straffet, og alle havde ret til at behandle dem som fredløse. Fredløsheden betød i praksis, at det var tilladt at dræbe dem. 200 år senere – i 1736 – besluttede Kong Christian den 6. på tilsvarende vis, at alle romaer skulle forvises fra Danmark. Det står i den danske

fattiglov fra 1736, der fastslår, at romaer, der ikke "forlader landet af sig selv, skal jages så længe fra sted til sted, at de er helt uden for landets grænser". Fattigloven fra 1736 blev først ophævet i 1950'erne.

Afvist!

Også i nyere tid har romaer oplevet Danmark som lukket land. I 1934 forsøgte en gruppe romaer forgæves at komme over den danske grænse fra Nazityskland. Romagruppen, der bestod af 68 mænd, kvinder og børn, var på vej til Norge. Fire år tidligere, i 1930, havde de forladt Norge, sandsynligvis på grund af en streng fremmedlov og en ugyldiggørelse af deres pas.

Natten mellem den 23. og 24. januar 1934 forsøgte de at krydse grænsen ved Padborg for at rejse gennem Danmark og tilbage til Norge.

Efter konsultation med de norske myndigheder – som gjorde det klart, at romaerne ikke var velkomne i Norge og forklarede, at deres pas var ugyldige – blev hele gruppen tilbageholdt af de danske grænsevagter. Om situationen ved grænsestationen berettede Politiken den 24. januar 1934 for sine læsere: "Sigøjnerne var rasende, og især kvinderne var ophidsede. De ville hellere dø end tilbage til Tyskland".

HVEM ER ROMA?

Hvad vil det egentlig sige at være roma? Er det en etnisk eller en religiøs betegnelse – eller fortæller ordet om en særlig levemåde? I nogle tilfælde kan roma faktisk sige noget om alle disse forhold. Som etnisk betegnelse refererer roma til et folk med rødder i Indien og senere i Østeuropa. I mange tilfælde bruges roma som samlebetegnelse og inkluderer også grupper, der selv beskriver sig anderledes – det gælder fx grupperne romani, sinti, lovari eller simpelthen de rejsende.

Når romaer kan betegnes som en etnisk gruppe, hænger det sammen med et identitetsmæssigt, sprogligt og historisk fællesskab. Livet som minoritet i et land, der ikke er deres, er en central del af den fælles historie, for romaer har ikke deres egen stat, men lever spredt i mange europæiske lande. Alligevel er de ofte (om end ikke altid) en del af det religiøse flertal i de lande, hvor de bor. Romaer bekender sig nemlig tit til den domine-

rende religion i det pågældende land. Derfor er hovedparten af romaer i Europa kristne. Undtagelserne er Kosovo, Makedonien, Albanien og Tyrkiet, som alle er overvejende muslimske lande. Her er hovedparten af romaerne også muslimer.

Mange romaer taler en dialekt af romani, romaernes eget sprog. Der findes dog over 60 forskellige dialekter, og romaer, der taler forskellige dialekter, kan have svært ved at forstå hinanden. Desuden er romaer en del steder holdt op med at tale romani, bl.a. af frygt for forfølgelse. Da romani indtil for nylig ikke var et skriftsprog, og da romaerne altid har levet som minoritet, findes der næsten ingen skriftlige kilder, som beskriver romaernes historie indefra. Det har stor betydning for, at romaernes historie i mange lande er meget dårligt kendt. Det gælder også i Danmark, hvor vi kender meget lidt til romaernes tidlige historie.

Efter afvisningen blev de uvelkomne gæster, som de danske myndigheder kaldte romagruppen, transporteret med et tysk tog til Hamborg-Altona. Gruppen blev siden interneret i en arbejdslejr i Hamborg-Bahrenfeld. Detaljerne i det videre forløb står ikke helt klart, men hovedparten af romaerne endte i 1942-1943 i udryddelseslejren Auschwitz-Birkenau eller i kz-lejrene Buchenwald og Sachsenhausen. Kun få overlevede. Af gruppen på 68 blev 56 personer slået ihjel. Dertil kommer et antal børn født mellem 1934 og 1944.

Dette afsnit om romaer er skrevet i samarbejde med journalist og forfatter Malene Fenger-Grøndahl.

Romaer spiller kort, 1911. Den oprindelige tekst til billedet fortæller om datidens syn på romaer: "Kappestrid. Hvem af disse kan med Tiden blive den mest durkdrevne Falskspiller".

LÆS MERE OM ROMAER I DANMARK

Fenger-Grøndahl, Carsten & Malene: *Sigøjnere – 1000 år på kanten af Europa*, Aarhus Universitetsforlag, 2006

JØDER I DANMARK GENNEM 400 ÅR

Af Bjarke Følner, historiker og tidligere museumsinspektør ved Dansk Jødisk Museum

De danske jøder udgør ikke én, men mange grupper med forskellig baggrund. I dag har de danske jødiske menigheder tilsammen ca. 2000 medlemmer, men hertil kommer flere tusinde danske jøder, der ikke er medlemmer af en menighed. Der findes derfor ikke et præcist tal for antallet af jøder i Danmark.

En velkendt jødisk vittighed siger, at hvor der er to jøder, er der tre meninger. Og det er også kendetegnende for jødisk liv i Danmark: Der findes mange former for jødisk praksis og forskellige opfattelser af, hvad det betyder at være jøde.

De første jøder i Danmark

Jøder er kommet til Danmark gennem 400 år. De første ankom i 1600-tallet, da Christian IV inviterede sefardiske jøder til landet. Sefardiske jøder stammer oprindeligt fra Spanien og Portugal. Senere kom de første ashkenaziske jøder til landet. De indvandrede fra de tyske fyrstendømmer. Danmarks evangelisk-lutherske statskirke var af religiøse årsager fjendtligt indstillet over for jøder, og frem til slutningen af 1700-tallet var jøder udsat for systematisk forskelsbehandling.

Rettigheder og tilpasning

I 1814 fik de danske jøder stort set samme rettigheder og pligter som andre danske borgere. Det blev starten på en længerevarende integrations- og assimilationsproces. Ved udgangen af 1800-tallet tilhørte de fleste dansk-jødiske familier det bedre borgerskab, og de var

som oftest velintegrerede eller helt assimilerede i det danske samfund.

I starten af 1900-tallet ankom ca. 3.000 jøder til Danmark. De var på flugt fra forfølgelse og fattigdom i Rusland, og de slog sig nu ned i Københavns slumkvarterer. Deres ankomst vakte stor opsigt og gav anledning til en ophedet debat om den ny indvandring. Ikke mindst var mange fra den eksisterende jødiske menighed nervøse for, om de fattige, nytilkomne jødiske flygtninge ville bevirke en ny modstand mod jøder generelt i Danmark. I løbet af nogle årtier kæmpede de russiske jøder sig ud af fattigdommen, men der var fortsat store forskelle mellem denne gruppe og de gamle dansk-jødiske familier.

Dansk flygtningepolitik i 1930'erne og 2. Verdenskrig

Den danske flygtningepolitik i 1930'erne førte til afvisninger af desperate jødiske flygtninge fra Nazityskland. Alligevel lykkedes det at sikre knap 1.500 jødiske flygtninge midlertidigt ophold som landbrugselever i Danmark. De fleste nåede ikke videre, før Danmark blev besat af Nazityskland. De blev derfor i oktober 1943 omfattet af besættelsesmagtens aktion mod de danske jøder, der sendte omkring 7.000 jøder på flugt fra Danmark. Lykkeligvis overlevede 99 % af de danske jøder 2. Verdenskrig, og i 1945 vendte langt de fleste hjem fra deres eksil i Sverige eller fra ophold i kz-lejren Theresienstadt.

De polske jøder

Den seneste større jødiske indvandringsbølge fandt sted i perioden 1969-1973, hvor Danmark modtog

▶ knap 3.000 polske jøder. Det var mennesker, der var blevet tvunget på flugt af den kommunistiske regering i Polen. Også disse nytilkomne adskilte sig på flere måder fra de eksisterende jødiske grupper i Danmark. De var typisk ikke-religiøse og kom til Danmark med meget smertefulde erfaringer fra 2. Verdenskrig og fra livet under det kommunistiske regime.

Udover de større bølger er jøder indvandret enkeltvis eller i mindre grupper fra en lang række lande. Hver persons historie er unik, men der tegner sig også mønstre, som er fælles: De jødiske helligdage, ritualer og symboler forener jøder på tværs af tid og landegrænser. Hvor stor en rolle den religiøse praksis spiller i den enkeltes liv, er til gengæld meget forskelligt.

En jødisk skrædderfamilie i deres hjem i Adelgade-Borgergadekvarteret i København, hvor mange af de fattige østeuropæiske jøder bosatte sig i starten af 1900-tallet.

HVAD ER ASSIMILATION?

Assimilation er en form for integration, hvor det forventes, at et samfunds minoriteter fuldstændigt tilpasser sig majoritetens kultur og leve-måde. For tilhængere af en assimilationspolitik er kravet for vellykket integration, at indvandrere og flygtninge (i større eller mindre omfang) giver afkald på eget sprog, religion, traditioner m.v.

DET JØDISKE FRIHEDSBREV – ANORDNINGEN AF 1814

Anordningen af 1814, også kendt som *Det jødiske frihedsbrev*, blev en realitet d. 29. marts 1814, da Kong Frederik den 6., i kølvandet på oplysningstidens idealer om religionsfrihed, lighed og tolerance udsendte en kongelig forordning, som gav danske jøder borgerrettigheder på næsten lige fod med kristne borgere. Det betød bl.a., at jøderne fik fri bevægelighed indenfor landets grænser samt mulighed for at blive optaget i lav, så de nu kunne arbejde inden for erhverv, som før havde været forbudt for dem. Anordningen betød, at jøderne reelt fik mulighed for at blive en del af det omkringliggende samfund. Læs anordningens tekst på www.danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/det-joediske-frihedsbrev-af-29-marts-1814/

Russisk-jødiske indvandrerbørn på et børnehjem i Skibstrup i Nordsjælland.

JØDISK IDENTITET I DAG

Anordningen af 1814 har stadig stor betydning for danske jøders forhold til det danske samfund. For mange repræsenterer den anerkendelse og inklusion i det danske samfund. I forbindelse med 200 års jubilæet for anordningen i 2014 udskrev den jødiske menighed og religionslærerforeningen en konkurrence for unge jøder. Udfordringen lød på at lave et produkt om anordningens betydning for dem anno 2014. Konkurrencen blev vundet af gymnasieelev Adam A. Edelsten med videoen *En del af min identitet*. Filmen kan ses på <http://estonemedia.dk/Identitet> (7:30 min.).

Der er udarbejdet arbejdsspørgsmål til filmen, som kan findes i øvelseskataloget.

Demonstration på Rådhuspladsen d. 27. april 1986 for lige rettigheder til jøder i Sovjetunionen.

LÆS MERE OM JØDER I DANMARK

Fenger-Grøndahl, Carsten & Malene: *Flygtningenes danmarkshistorie 1954-2004*, Aarhus Universitetsforlag, 2004: "Kapitel 2 – 1966-1973: De polske jøder – jaget af fortidens genfærd" (s. 47-80)

Lausten, Martin Schwarz: *Jøder og kristne i Danmark – fra middelalderen til nyere tid*, Forlaget Anis, 2012

Lausten, Martin Schwarz: *Folkekirken og jøderne – forholdet mellem kristne og jøder i Danmark fra 1849 til begyndelsen af det 20. århundrede*, Forlaget Anis, 2007

Lausten, Martin Schwarz: *Jødesympati og jødehad i folkekirken – forholdet mellem kristne og jøder i Danmark fra begyndelsen af det 20. århundrede til 1948*, Forlaget Anis, 2007

Lausten, Martin Schwarz: *Frie jøder – Forholdet mellem kristne og jøder i Danmark fra Frihedsbrevet 1814 til Grundloven 1849*, Anis, 2005

Thing, Morten: *De russiske jøder i København 1882-1943*, Gyldendal, 2008

Thing, Morten: *Jiddishland i København – den jødiske indvandring 1905-14*, Nemos Bibliotek, 2005

Dansk Jødisk Museum i København formidler 400 års dansk-jødisk historie.

Se mere om museet og dets udstillinger på www.jew-mus.dk

MUSLIMERNES HISTORIE I DANMARK

Af Brian Arly Jacobsen, religionssociolog og adjunkt ved Københavns Universitet

De første muslimer i Danmark

De tidligste oplysninger, vi har om muslimer i Danmark, er fra folketællingen i 1880, som viste, at der var otte personer under kategorien Muhamedanere. Vi ved dog ikke, hvilken etnisk baggrund de havde, om de var indvandrere eller danske konvertitter. Fra tid til anden er der antageligvis indvandret muslimer til Danmark fra Egypten, Syrien, Det Osmanniske Rige/Tyrkiet eller andre lande med muslimske befolkninger, enten på grund af handel, ægteskab, studier, diplomati eller andet. Nogle af disse personer søgte også om dansk indfødsret.

Et muslimsk trossamfund i Danmark

I 1950'erne lykkedes det for ahmadiyya-muslimer fra Pakistan at etablere et trossamfund i Danmark på baggrund af aktiv mission. Ahmadiyya er en muslimsk reformbevægelse fra det indiske subkontinent, som blev etableret i slutningen af 1800-tallet af Mirza Ghulam Ahmad (1835-1908). Ahmadiyya-muslimerne byggede en menighed op med danske konvertitter og opførte den første moske i Danmark i 1966-67, Nusrat Djahan moskéen, i Hvidovre. Den første fulde oversættelse af koranen til dansk udkom samme år, oversat af Abdus Salaam Madsen (1928-2007).

Arbejds migranter og flygtninge

Den mere betydelige periode af immigration af indvandrere med muslimsk baggrund begyndte i slutningen af 1960'erne. Siden da er indvandring af

muslimske grupper foregået i to store faser. Den første fase var perioden med arbejdsimmigranter fra det tidligere Jugoslavien, Nordafrika, Pakistan og Tyrkiet i 1960'erne og 1970'erne. Muslimerne, der kom til Danmark i denne periode, ledte efter arbejde i et Nordvesteuropa, der havde behov for arbejdskraft. Mange endte med at slå sig permanent ned i Danmark for senere at blive sammenført med deres familier. Den anden fase af muslimsk indvandring var immigration af flygtninge og familier af tidligere arbejdsimmigranter fra midten af 1970'erne og frem.

Hvor mange muslimer i Danmark?

Antallet af muslimer i Danmark er steget betydeligt siden 1980 – fra ca. 29.300 (0,6 % af befolkningen) til ca. 250.800 (4,5 % af befolkningen) pr. 1. januar 2014. De danske myndigheder registrerer ikke befolkningens religiøse tilhørsforhold udenfor folkekirken, så det er generelt svært at indsamle pålidelig information om individers religiøse tilhørsforhold. En vurdering af antallet af muslimer i Danmark må derfor baseres på en række antagelser om en vis sammenhæng mellem nationalitet, etnicitet og religion. Det vil sige, at der ikke er et 1:1 forhold mellem de tre kategorier, men en vis grad af sammenhæng.

Muslimernes baggrund og organisering

Den største etniske gruppe af muslimer i Danmark er tyrkerne (22,2 % af alle muslimer), efterfulgt af irakerne (10,2 %), libaneserne (9,5 %), pakistanerne (8,7 %), somalierne (7,3 %) og den hurtigst voksende etniske gruppe i det sidste årti, afghanerne (6,2 %). Ifølge en undersøgelse fra 2008 af syv nationale grupper i

Danmark (pakistanere, irakere, iranere, tyrkere, somaliere, eksjugoslavere og indvandrere af palæstinensisk oprindelse – de fleste fra Libanon) er 45 % sunnier og 11 % shiitter. De resterende inkluderer bl.a. ahmadiyyaer, alevier, forskellige sufibevægelser samt ikke-troende.

Det vurderes, at ca. 20-25 procent af muslimer i Danmark er tilknyttet en moskeforening, og der findes ca. 130-140 moskéer i Danmark. Kun i Hvidovre, Svendborg, Odense, Hedehusene og på Nørrebro i

København er der bygget egentlige moskéer eller muslimske kulturhuse indeholdende en moské. I Rovsinggade på Nørrebro åbnede Dansk Islamisk Råd Nordeuropas største moské i juni 2014. Det er den første moské i Danmark med både kuppel og minaret. Den shiamuslimske forening Ahlul Bait er for tiden i gang med at bygge en moské på Vibevej på Nørrebro, og der er planer om moskébyggerier i Aarhus, Haderslev, Roskilde og på Amager i København.

Moskéen i Rovsinggade i København med det officielle navn Hamad Bin Khalifa Civilisation Center, 2014.

INTEGRATION

Termen integration vandt indpas i debatter i Folketinget fra 1979. Her brugte man for første gang begrebet i en titel for en redegørelse om 'fremmedarbejdere'. I 1980'erne var integration et almindeligt, offentligt brugt begreb, og fra starten af 1990'erne begyndte diskussioner om integration at fylde stadig mere i den politiske og offentlige debat. Mange mente, at de nytilkomnes private sfære skulle reguleres, så de i højere grad ville blive ligesom 'os'. Man kan se dette som et krav om assimilation, da det handlede om at nedtone eller opgive egen kultur eller religion. Denne indstilling til 'de nye' udmøntede sig i bl.a. lovgivning og kampagner inden for områder som børneopdragelse, beklædning, sprog, kønsroller, ægteskabsmønstre, fødevarer og sundhed. Se også boksen *Hvad er assimilation* på side 45.

FOR TOLERANTE OVERFOR MUSLIMER?

En undersøgelse foretaget af Gallup for Berlingske i 2013 viser bl.a., at hver tredje adspurgte mener, at danskerne er for tolerante overfor muslimer. Ifølge Jens Peter Frølund Thomsen, lektor ved Institut for Statskundskab på Aarhus Universitet, vidner undersøgelsen om, at danskernes holdninger har ændret sig meget lidt, til trods for at det er mange år, siden de muslimske indvandrere kom til Danmark. Han siger: "Assimileringskravet ligger ret tungt i den danske befolkning. Vi har en meget etnocentrisk kultur, og når man taler integration i Danmark, mener man i virkeligheden assimilation."

32 % siger, at danskerne er for tolerante overfor herboende personer, der bekender sig til islam

38 % er meget negative eller negative overfor, hvis deres søn eller datter blev kæreste med en, der bekender sig til islam

Kilde: SNS Gallup for Berlingske 2013

LÆS MERE OM MUSLIMER I DANMARK

Galal, Lise & Liengaard, Inge: *At være muslim i Danmark* (antologi), Anis, 2003

Johansen, Karen-Lise: *Muslimske stemmer – religiøs forandring blandt unge muslimer i Danmark*, Akademisk Forlag, 2002

Kühle, Lene: *Moskeer i Danmark. Islam og muslimske bedesteder*, Forlaget Univers, 2006

Pedersen, Marianne Holm & Rytter, Mikkel (red.): *Islam og muslimer i Danmark*, Museum Tusulanums Forlag, 2011

Østergaard, Kate: *Danske Verdensreligioner – Islam*, Gyldendal, 2006

HVOR MANGE I DANMARK?

I dag bor der tusindvis af romaer, jøder og muslimer i Danmark, men det præcise antal kendes ikke. De forskellige trossamfund er registreret med antal medlemmer, men det er langt fra alle i en religiøs gruppe, som er medlem af et trossamfund. Derudover registrerer man ikke borgere i Danmark efter etnisk tilhørsforhold, men efter nationalt tilhørsforhold. Man kan få en indikation af en gruppes størrelse, men ikke et nøjagtigt tal, ved at sammenholde disse data med undersøgelser eller forskning om de enkelte grupper. Officielt vurderer man, at der bor omkring 2000 romaer i Danmark. Nogle romaekspertter og organisationer sætter tallet til 5.000-7.000, mens romaer selv mener, at der er omkring 10.000 romaer i landet. En stor del af disse er dog ikke fastboende i Danmark. Der findes tre jødiske menigheder i Danmark, som tilsammen har omkring 2000 medlemmer. Men et langt større antal personer, der ikke er medlem af en menighed, oplever et jødisk tilhørsforhold. Der bor formentlig op imod 8000 jøder i Danmark. Der er 33 muslimske trossamfund i Danmark. Antallet af muslimer i Danmark er ca. 250.800 (4,5 % af befolkningen) pr. 1. januar 2014. Se også afsnittet *Hvor mange muslimer i Danmark* på side 47.

Kilder: Amnesty International Danmark, Dansk Jødisk Museum, Det Jødiske Samfund i Danmark, Socialministeriet.

DEN EUROPÆISKE VÆRDIUNDERSØGELSE

Nedenfor ses et uddrag fra den danske del af den Europæiske Værdiundersøgelse (EVS). Det er en spørgeskemaundersøgelse, hvor et tilfældigt udsnit af befolkningen i hvert europæisk land blev interviewet. Undersøgelsen er blevet foretaget flere gange siden 1981 og senest i 2008. Ved hver undersøgelse er et stort antal af spørgsmål identiske. Undersøgelsen dækker blandt andet værdier inden for områderne familie, arbejde, politik og religion. Tabellen her viser, hvilke grupper danskerne ikke ville synes om at have som nabo.

Andel af svarpersoner der ikke ønsker forskellige grupper som naboer:

	EVS 1999	EVS 2008
Etniske/religiøse grupper:	Pct.	Pct.
Personer af anden race	7	4
Jøder	3	2
Indvandrere/fremmedarbejdere	11	6
Muslimer	16	12
Sigøjnere	15	34
Andre grupper:	Pct.	Pct.
Homoseksuelle	8	5
Personer, der har aids	6	3
Børnerige familier	4	4
Personer fra den yderste venstrefløj	9	6
Nervøse/neurotiske personer	14	17
Personer fra den yderste højrefløj	20	18
Personer med kriminel fortid	31	32
Drankere	36	42
Narkomaner	60	66

RESSOURCER TIL UNDERVISNING OM JØDER, ROMAER OG MUSLIMER

DIIS: *Antisemitisme i Europa frem til 1945*, 2008
Hæftet er del af undervisningsmaterialet *Intolerance i Europa – før og nu*. Materialets hæfte 1 undersøger antisemitismens rødder og jødernes historie i Europa frem til 1945. Indeholder bl.a. et kapitel om de danske jøders indvandring og liv. Det kan downloades på www.folkedrab.dk/intolerance

Mig og jøderiet (film): www.migogjoderiet.dk/undervisning/folkeskolen/index.html

Bejder, Peter & Holt, Kim Boye (red.): *Eljmi er roma*, Forlaget Mañana, 2002

Fenger-Grøndahl, Malene: *Romaer – Europas største etniske minoritet*, Turbineforlaget, 2012

Liengaard, Lise: *At være muslim i Danmark*, Forlaget Anis, 2003/2012

Lindhardt, Sven: *De muslimske broderskaber*, Serien His2rie, Frydenlund, 2012

Østergaard, Kate: *Danske Verdensreligioner – Islam*, Gyldendal, 2006

Bogen er henvendt gymnasieskolen, men kan også anvendes i uddrag i udskolingen.

NY I DANMARK

Der er mange grunde til, at mennesker gennem tiden har søgt til Danmark – og stadig gør det. For elever kan det være svært at skelne mellem forskellige typer af (ny)tilkomne til Danmark, og mange elever vil have en tendens til at slå alle kategorier sammen til én. Det er derfor givtigt at styrke elevernes evne til at skelne mellem flygtninge, indvandrere, udlændinge og asylansøgere – og deres efterkommere. Og mellem religiøst, etnisk og nationalt tilhørsforhold.

I den skoleundersøgelse, som dette materiale bygger på, havde eleverne i særlig grad svært ved at skelne mellem muslimer og andre minoritetskategorier. Nogle elever grupperede alle, som så ud til at have mellemøstlig/arabisk baggrund, som muslimer. En basisviden om forskellene mellem kategorier kan styrke elevernes forståelse for sammensætningen af fx den muslimske befolkning i Danmark: Der findes muslimske flygtninge, indvandrere og asylansøgere i Danmark, men ikke alle flygtninge, indvandrere og asylansøgere er muslimer. Muslimer er kommet til Danmark af mange årsager gennem tiden. Også etniske danskere har konverteret til islam. En pointe er også, at kategorierne er mangfoldige og foranderlige – at være muslim betyder ikke én ting.

Etnicitet og nationalitet

Ordet etnicitet stammer fra det græske ord for folk (ethnos) og bruges til at betegne et tilhørsforhold til en særlig gruppe eller et særligt folk. Tilhørsforholdet kan være et fælles sprog, en fælles kultur og historie og et fælles territorium (eller forestillingen om et). Der findes ikke en formel måde at definere etnicitet på. Ofte forklares det som et følelsesmæssigt tilhørsforhold, der samtidig kræver anerkendelse fra det omgivende samfund. Det vil sige ens egen oplevelse af at tilhøre

gruppen kombineret med andres opfattelse af, at man tilhører gruppen. Mens etnicitet handler om tilknytningen til et bestemt folk, er nationalitet en betegnelse for tilhørsforholdet til en bestemt nation.

Indvandrer, flygtning, udlænding eller asylansøger?

En *indvandrer* er en person født i udlandet (af forældre der er udenlandske statsborgere eller født i udlandet), der principielt har forladt sit hjemland af egen fri vilje. Danmark har formelt haft indvandringsstop siden 1973.

Ifølge FN er en *flygtning* en person "der som følge af velbegrunder frygt for forfølgelse på grund af sin race, religion, nationalitet, sit tilhørsforhold til en særlig social gruppe eller sine politiske anskuelser befinder sig uden for det land, i hvilket han har statsborgerret, og som ikke er i stand til – eller på grund af sådan frygt ikke ønsker – at søge dette lands beskyttelse." I Danmark er flygtning den officielle betegnelse for en person, hvis ansøgning om asyl er imødekommet, og som således har fået opholdstilladelse som flygtning.

En *asylansøger* er en udlænding, som søger om ret til at opholde sig som flygtning i et andet land og blive beskyttet af dette land, men som endnu ikke er blevet anerkendt som flygtning.

Udlændinge bruges ofte som fællesbetegnelse for indvandrere, asylansøgere, flygtninge og andre udenlandske statsborgere, der opholder sig kortere eller længere tid i Danmark.

Kilder: FN's Flygtningekonvention, nyidanmark.dk

FAKTA: ASYL I DANMARK

- Asyl betyder beskyttelse og indebærer, at en stat beskytter en person, der er flygtet fra sit hjemland.
- En asylansøger er en person, som søger om ret til at opholde sig som flygtning i Danmark.
- I praksis betyder det, at asylansøgeren kan opholde sig i en begrænset periode i Danmark, mens ansøgning om asyl behandles. Giver der afslag på asyl, skal personen forlade landet.
- For at få asyl skal man opfylde betingelserne i FN's Flygtningekonvention eller de betingelser, der er nævnt i udlændingelovens § 7 om beskyttelsesstatus.
- I 2013 ansøgte 7.540 personer om asyl i Danmark.
- Asylansøgerne kommer fra en lang række forskellige lande. I 2013 kom flest ansøgere fra Syrien, efterfulgt af Rusland, Somalia, Serbien og Afghanistan.
- Røde Kors har siden 1984 haft til opgave at indkvartere asylansøgere og yde dem praktisk og social støtte.
- Røde Kors har 10 asylcentre på Sjælland og i Jylland, herunder et center for uledsagede mindreårige asylansøgere.
- I maj 2013 var der 3549 beboere indkvarteret i Røde Kors' asylcentre, annekser og særlige boliger.

Kilder: Amnesty International Danmark, Dansk Flygtningehjælp, nyidanmark.dk, Røde Kors, Udlændingestyrelsen

RESSOURCER TIL UNDERVISNING OM FLUGT, INDVANDRING, ASYL OG INTEGRATION

Gennem Dansk Røde Kors kan man få besøg af en asylansøger i klassen. Kontakt Røde Kors på www.redcross.dk

Dansk Røde Kors har udarbejdet undervisningsmateriale *Mennesker på flugt – om flygtninge og migration* med særligt fokus på flygtninge og asylansøgere. Materialet er henvendt til udskoling og kan bestilles hos Dansk Røde Kors.

Dansk Flygtningehjælp har lavet en kort og meget brugbar folder, der giver svar på de hyppigste spørgsmål om flygtninge. Find pjecen *25 spørgsmål og svar om flygtninge* på www.flygtning.dk/viden-fakta/publikationer/undervisning/

Børn og Krig er en filmpakke med tilhørende lærervejledning. Filmene kan afspilles via Filmstripen, og en lærervejledning kan downloades fra Dansk Røde Kors' webside.

Københavns Museum har i forbindelse med udstillingen *At blive københavnner* udarbejdet et materiale om indvandringens historie og problematikker. Materialet kan bruges uafhængigt eller i forbindelse med udstillingen og består af kildetekster og arbejdsspørgsmål. Det kan findes på museets webside www.copenhagen.dk under Undervisning og Udskoling.

Materialet *Flygtninge i Danmark efter 2. Verdenskrig* er udarbejdet af Dansk Jødisk Museum og giver et overblik over flygtningestrømninger i Danmark siden 2. Verdenskrig. Oversigten kan findes på museets webside www.jewmus.dk under Skole og Undervisningsmaterialer.

På asylcentret Kongelunden bor indiske Loveleen med sin bror og mor. De har boet på centret i 7 år.

Filmen *When you don't exist* (2:11 min.) er en kort, tankevækkende montage om flygtninge lavet af Amnesty International. Den er engelsksproget, men filmens fortælling og budskab er tydeligt, også selvom man ikke forstår, hvad filmens fortæller siger. Se den på www.whenyoudontexist.eu eller Youtube.

EMU Danmarks læringsportal har sammensat materialet *Flygtninge og integration – et undervisningsforløb i 4 dele*. Materialet handler om fire aspekter af integration og kan findes på EMU's portal under Grundskole og Samfundsfag.

UNHCR har lavet et digitalt dilemmaspil *Mod alle odds*, hvor man som deltager sættes i en flygtninges sted og skal navigere i og foretage valg ud fra tre forskellige scenarier: krig og konflikt, grænseland og et nyt liv.

I 2008 svarede 34 % af danskerne i den Europæiske Værdiundersøgelse, at de ikke ønskede at have 'sigøjnere' (romaer) som nabo. På billedet ses to romaer fra en lille landsby i den østlige del af Rumænien.

ANVENDT LITTERATUR

Amnesty International: www.amnesty.org/en/roma

Eichen, Benedicte Castenschiold: "Selvfølgelig stjæler romaer hvide folks børn", *Information*, 07.11.2013

Fenger-Grøndahl, Carsten & Malene: *Sigøjnere – 1000 år på kanten af Europa*, Aarhus Universitetsforlag, 2006

Social- og Integrationsministeriet: *Strategi for inklusion af romaer*, 2011

Socialministeriet: www.nyidanmark.dk

FÆLLES MÅL 2014 · KAPITEL 4

Kapitlet relaterer sig til færdigheds- og vidensmål efter 9. klasse:

Historie

Med udgangspunkt i tre minoriteters historie (romaer, jøder og muslimer) i Danmark og deres interaktion med det omgivende samfund kan der arbejdes med forskellige vilkår for indvandring og integration samt med inklusions- og eksklusionsmekanismers betydning for individer og grupper. Der kan fx sættes fokus på indvandrernes rettigheder – eller fravær af samme – og på udviklingen frem til lige borgerrettigheder. Man kan også arbejde med såvel historiske som nutidige årsager til, at grupper af mennesker vælger at forlade deres hjemland og søge andre steder hen. Migration kan således sættes i relation til politiske strømninger i Europa og resten af verden, fx nationalistiske ideer og racistiske ideologier.

Ved at arbejde med kapitlets temaer kan følgende mål med fordel understøttes:

Kronologi, brud og kontinuitet

- Eleven har viden om begivenheders forudsætninger, forløb og følger
- Eleven har viden om historisk udvikling

Det lokale, regionale og globale

- Eleven kan forklare historiske forandrings påvirkning af samfund lokalt, regionalt og globalt

Historisk bevidsthed

- Eleven kan diskutere egen og andres historiske bevidsthed

Historiekanon

Der kan perspektiveres til følgende kanonpunkter:

- Augustoprøret og Jødeaktionen 1943
- FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder

Samfundsfag

Der kan arbejdes med mekanismer for inklusion og eksklusion af et fællesskab: Hvem lukkes ind, og hvem holdes ude? Det er også oplagt at undersøge minoriteters status og rettigheder i et samfund, og hvordan disse udvikler sig over tid – fx eksemplificeret med jødernes immigration til og interaktion med det danske samfund. Man kan undersøge, hvordan minoriteter tilpasser sig til det omgivende samfund, og i hvilken grad samfundet er åbent og imødekommende overfor minoriteterne. Det er oplagt at se på begreber som integration og assimilation i denne sammenhæng.

Ved at arbejde med kapitlets temaer kan følgende mål med fordel understøttes:

Demokrati

- Eleven kan diskutere demokratiopfattelser og egne muligheder for deltagelse i demokratiet

Det politiske system, retsstat og rettigheder

- Eleven kan diskutere sammenhænge mellem demokrati og retsstat (fx rettigheder og pligter for borgere i Danmark, borgernes retssikkerhed i et demokrati og menneskerettigheder m.v.)

Socialisering

- Eleven kan redegøre for sociale grupper og fællesskabers rolle i socialiseringen
- Eleven kan analysere sociale grupper og fællesskabers betydning for socialisering og identitetsdannelse

Social differentiering

- Eleven kan beskrive sociale uligheder i Danmark og i verden med begreber og data

Dansk

Ved at arbejde med minoriteters interaktion med det danske fællesskab kan det diskuteres, hvordan identitetsfremstilling påvirkes af såvel interne (inden for gruppen) og eksterne (i det omgivende samfund) faktorer. Der kan også arbejdes med historiske problemstillinger relevans i samfundet i dag, fx fordomme, rettigheder og inklusion/eksklusion.

Ved at arbejde med kapitlets temaer kan følgende mål med fordel understøttes:

Fortolkning

- Eleven kan fortolke egen og andres fremstillinger af identitet i tekster
- Eleven har viden om identitetsfremstillinger

Perspektivering

- Eleven kan sætte teksten i relation til aktuelle problemstillinger

Dialog

- Eleven kan deltage aktivt, åbent og analytisk i dialog